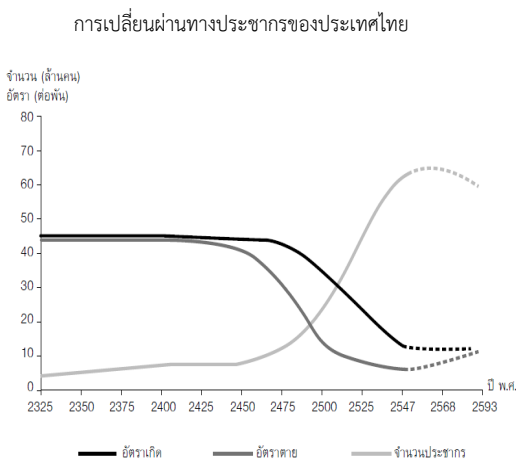

เรื่องเด่นประจำฉบับ

ประชากรวัยแรงงานกับการพัฒนาประเทศในอนาคต

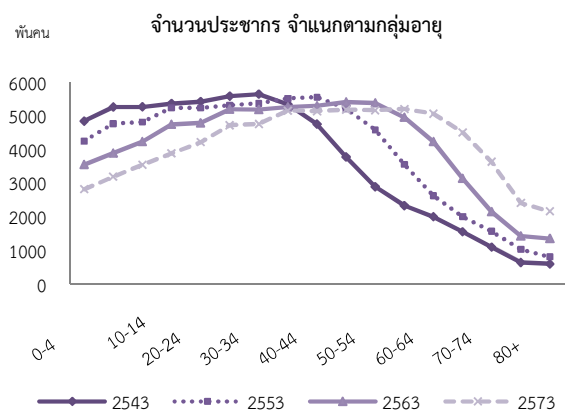
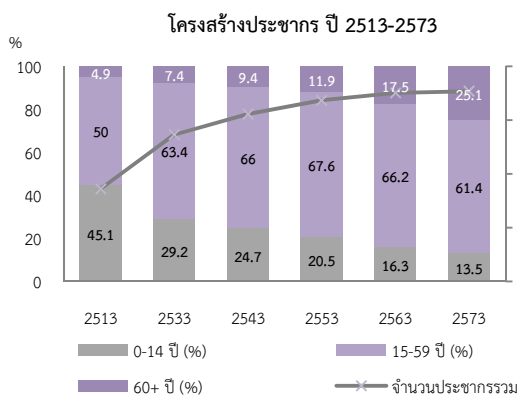
โครงสร้างประชากรไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้ว โดยที่จำนวนประชากรเพิ่มขึ้นในอัตราที่ช้าลง อันเกิดจากความสำเร็จของการพัฒนาระบบสาธารณสุขที่สามารถลดการตายของมารดาและทารก การส่งเสริมสุขภาพและการรักษาพยาบาลที่เอื้อต่อการมีสุขภาพดี คนไทยจึงมีอายุยืนยาวขึ้น ประกอบกับการวางแผนครอบครัว รูปแบบการดำเนินชีวิตและปัจจัยอื่นๆ ทำให้อัตราเจริญพันธุ์ของประชากรลดลง ส่งผลให้อัตราการเพิ่มของประชากรลดลงอย่างต่อเนื่อง และมีความเสี่ยงที่อัตราการเพิ่มของประชากรจะลดลงเป็นศูนย์หรือต่ำกว่าศูนย์ในอีกไม่เกิน 20 ปี และส่งผลให้จำนวนประชากรของประเทศลดลงในที่สุด (ปราโมทย์ ประสาทกุล, 2554) การเปลี่ยนแปลงทางประชากรดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมจากการที่จำนวนประชากรวัยแรงงานมีส่วนลดลงตามลำดับ สัดส่วนประชากรวัยเด็กที่เจริญเติบโตเข้าทดแทนกำลังแรงงานลดลง และสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นในขณะที่ยังต้องเตรียมความพร้อมในดูแลคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ดังนั้น การยกระดับคุณภาพทุนมนุษย์จึงมีลำดับความสำคัญของยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยมีเป้าหมายนโยบายที่สำคัญทั้ง (1) เพื่อการรักษาหรือยกระดับศักยภาพทางเศรษฐกิจ (2) การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากรทุกช่วงวัย และ (3) การพัฒนาคุณภาพสังคมในระดับภาพรวม ทั้งนี้ โดยผ่านทางนโยบายประชากร นโยบายด้านการศึกษา สาธารณสุข และนโยบายแรงงาน เป็นต้น

การเปลี่ยนผ่านทางประชากร...สู่สังคมผู้สูงอายุและแรงงานอายุน้อยเริ่มหดตัว

ที่มา: ปราโมทย์ ประสาทกุล และปัทมา วาฬพวงษ์, 2548

การเปลี่ยนผ่านทางประชากร (Demographic Transition) เป็นผลจากการส่งเสริมสุขภาพและการรักษาพยาบาล ทำให้ในช่วงปี 2500-2530 อัตราการตายลดลงเหลือประมาณ 10 ต่อประชากรพันคน ขณะที่อัตราการเกิด ยังคงสูงกว่า 40 ต่อประชากรพันคน โดยที่ในช่วงปี 2506-2526 มีเด็กเกิดปีละมากกว่าล้านคน จึงเรียกเด็กเกิดช่วงดังกล่าวว่า *ประชากรรุ่นเกิดล้าน* และมีอัตราเพิ่มประชากรสูงประมาณร้อยละ 3 ต่อปี แต่หลังจากปี 2530 ผลจากการคุมกำเนิดและภาวะเจริญพันธุ์ลดลง ทำให้อัตราการเกิดประชากรลดลงเหลือไม่ถึง 20 ต่อประชากรพันคนในปี 2540 และเหลือ 12 ต่อประชากรพันคนในปี 2553 ขณะที่อัตราตายอยู่ที่ 7 ต่อประชากรพันคน ทำให้อัตราการเพิ่มประชากรเหลือเพียงร้อยละ 0.5 และคาดว่าจะลดลงเป็นศูนย์หรือต่ำกว่าศูนย์ในอีกไม่เกิน 20 ปีข้างหน้า (ปราโมทย์ ประสาทกุล, 2554)

แม้ว่าขณะนี้จำนวนประชากรจะยังไม่ลดลง แต่มีการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างอายุประชากรที่ชัดเจนมากขึ้นตามลำดับและประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้ว โดยที่ (1) สัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 4.9 ในปี 2513 เป็นร้อยละ 11.9 ในปี 2553 และคาดว่าจะเพิ่มเป็นร้อยละ 25.1 ในปี 2573 (2) จำนวนเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี มีสัดส่วนลดลงอย่างต่อเนื่องเหลือร้อยละ 20.5 ในปี 2553 และประมาณการว่าจะลดลงเหลือเพียงร้อยละ 13.5 ในปี 2573 (3) สัดส่วนวัยแรงงาน (อายุ 15-59 ปี) ยังคงเพิ่มขึ้นโดยมีสัดส่วนร้อยละ 67.6 ในปี 2553 และเริ่มลดลงในปี 2563 โดยคาดว่าจะลดเหลือร้อยละ 61.4 ในปี 2573 อย่างไรก็ตาม กลุ่มแรงงานที่มีอายุน้อยกำลังหดตัวโดยจำนวนประชากรอายุ 30-34 ปีลงมาเริ่มลดตั้งแต่ปี 2553 ขณะที่คนทำงานที่มีอายุมากกว่า 40 ปีมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งถึงปี 2573 ส่งผลให้อายุมีฐานสูงขึ้นจาก 18 ปี (หมายความว่าครึ่งหนึ่งของประชากรอายุต่ำกว่า 18 ปี) เมื่อ 40 ปีก่อน เป็น 32 ปี ในปี 2553 และเพิ่มเป็น 38 ปี ในปี 2573 (UNFPA, 2554) การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรทำให้วัยแรงงานต้องรับภาระดูแลผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 7 คน ดูแลผู้สูงอายุ 1 คน ในปี 2544 เป็น 5:1 ในปี 2554 และ 2:1 ในปี 2573 อย่างไรก็ตาม การลดลงของประชากรวัยเด็กที่จะทำให้เด็กนักเรียนใน 10 ปีข้างหน้าลดจำนวนลงในทุกระดับชั้น จะเป็นโอกาสในการระดมทรัพยากรเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนได้อย่างเข้มข้นมากขึ้นเพื่อให้คุณภาพคนสูงขึ้นและช่วยทดแทนกำลังแรงงานที่ลดลง

โครงสร้างและลักษณะของประชากร..ผลกระทบต่อภาระแรงงานและความเสี่ยงในการพัฒนาประเทศในอนาคต

ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและลักษณะของประชากรต่อภาระแรงงานและความเสี่ยงในการพัฒนาประเทศที่เกิดขึ้น อาจพิจารณาตามกลุ่มอายุประชากร ดังนี้

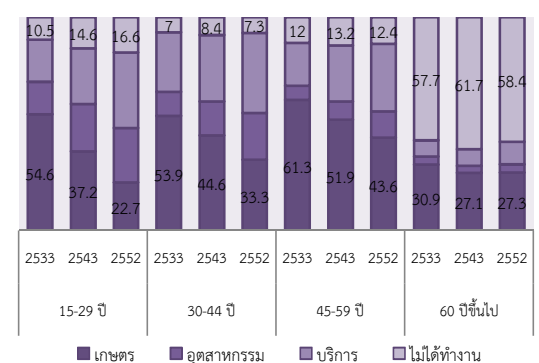
1) ประชากรวัยแรงงานรุ่นเกิดล้านกลายเป็นผู้สูงอายุ

● แรงงานทดแทนลดลงและมีการขาดแคลนแรงงานทั้งปริมาณและคุณภาพ

การพัฒนาทางเศรษฐกิจได้ส่งผลให้ประชาชนมีงานทำเป็นจำนวนเพิ่มขึ้นจนตลาดแรงงานอยู่ในสภาพตึงตัว อัตราการว่างงานลดลงจากร้อยละ 3.32 ในปี 2544 เหลือไม่ถึงร้อยละ 1 ในปี 2554 ขณะที่จำนวนผู้ทำงานต่ำระดับลดลงจากประมาณ 9 แสนคน เหลือ 5 แสนคน ในช่วงเวลาเดียวกัน อย่างไรก็ตาม แรงงานบางส่วนยังมีทักษะไม่สอดคล้องกับความต้องการในตลาดและผลิตภาพแรงงานเพิ่มขึ้นไม่มาก โดยเพิ่มขึ้นจาก 95,738 บาท/คน/ปี ในปี 2544 เป็น 119,550 บาท/คน/ปี ในปี 2554 หรือเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 2.3 ต่อปี เนื่องจากระบบการศึกษาไม่สามารถผลิตและพัฒนากำลังคนให้ตรงกับความต้องการของภาคการผลิต รวมทั้งความร่วมมือภาครัฐและเอกชนในการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานมีความคืบหน้าช้า ในขณะที่สถานประกอบการและแรงงานเองยังต้องให้ความสำคัญและมีการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานอย่างจริงจังมากขึ้น

ปัญหาการขาดแคลนแรงงานนั้นมีแนวโน้มรุนแรงขึ้น หากไม่เร่งดำเนินนโยบายแรงงานอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ เนื่องจากการหดตัวของแรงงานอายุต่ำกว่า 35 ปี และแนวโน้มจำนวนวัยแรงงานที่คาดว่าจะเริ่มลดลงในปี 2563 โดยเฉพาะภาคเกษตรและภาคบริการที่ใช้กำลังแรงงานมาก โดยที่ส่วนใหญ่เป็นแรงงานทักษะต่ำในขณะที่คนไทยมีการศึกษามากขึ้น กลุ่มที่มีการศึกษาน้อยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่มีอายุมากกว่า 40 ปีขึ้นไป ซึ่งการขาดแคลนแรงงานส่วนนี้อาจถูกทดแทนด้วยแรงงานต่างด้าว ในขณะที่การขาดแคลนแรงงานมีทักษะนั้นคาดว่าจะมีความรุนแรงกว่าและต้องเร่งแก้ปัญหาการจัดการศึกษาและการฝึกอบรมให้สอดคล้องกับแนวโน้มความต้องการแรงงานในตลาด นอกจากนี้ มีความจำเป็นต้องกำหนดนโยบายเพื่อการส่งเสริมการทำงานของผู้สูงอายุและแรงงานสตรี ทั้งนี้ เพื่อเพิ่มศักยภาพกำลังแรงงานของประเทศและสร้างทางเลือกในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของสตรีและผู้สูงอายุ ในปัจจุบันการทำงานของผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 32.2 ในปี 2545 เป็นร้อยละ 38.8 ในปี 2553 ส่วนแรงงานสตรียังมีบทบาทในตลาดแรงงานไม่มากนัก โดยมีแรงงานสตรีเข้าสู่ตลาดแรงงานเพียงร้อยละ 65.9 ของกำลังแรงงานสตรี เมื่อเทียบกับกำลังแรงงานชายที่เข้าสู่ตลาดแรงงานร้อยละ 81.1 (สศช., 2555) ขณะเดียวกันภาคธุรกิจมีแนวโน้มปรับตัวสู่การพึ่งพาเทคโนโลยีที่เข้มข้นมากขึ้น และเพิ่มการลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนาที่จะนำไปสู่การพัฒนานวัตกรรมด้านกระบวนการผลิตภายใต้การสนับสนุนของภาครัฐ

สัดส่วนแรงงานจำแนกตามภาคการผลิตและกลุ่มอายุ ปี 2533-2552

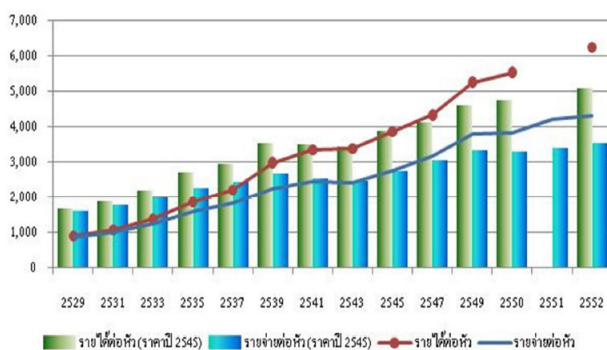
ที่มา : รายงานภาวะเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือน
อ้างอิง สวรัย บุญญามานนท์, 2554

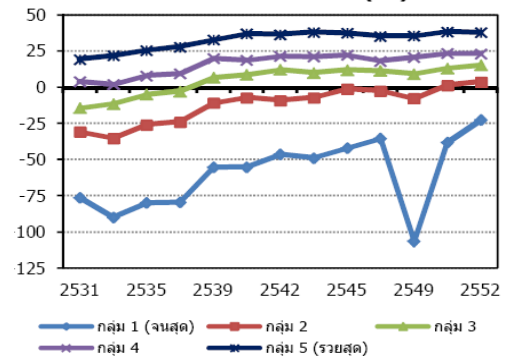
เมื่อพิจารณาตามโครงสร้างภาคการผลิต พบว่า มีการโยกย้ายแรงงานจากภาคเกษตรไปยังภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการมากขึ้น โดยสัดส่วนแรงงานในภาคเกษตรมีแนวโน้มลดลงในทุกช่วงอายุโดยเฉพาะในแรงงานอายุน้อย เช่น กลุ่มอายุ 15-29 ปี มีสัดส่วนแรงงานภาคเกษตรลดลงจากร้อยละ 54.6 ในปี 2533 เหลือเพียงร้อยละ 22.7 การเข้ารับช่วงทำงานในรุ่นต่อไปในภาคเกษตรลดลงตามลำดับ ส่งผลให้แรงงานเกษตรในปี 2554 มีอายุเฉลี่ยสูงถึง 49.3 ปี (สศช., 2554) ซึ่งอาจเป็นข้อจำกัดในการเพิ่มผลิตภาพเนื่องจากมีความยากลำบากในการปรับตัวและเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ขณะที่การศึกษาวิจัย พบว่า การเพิ่มขึ้นของแรงงานสูงอายุและการลดลงของแรงงานภาคเกษตรทำให้อัตราการว่างงานในภาคเกษตรไทยมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งถ้าหากไม่มีการปรับเปลี่ยนปัจจัยอื่นๆ ที่สนับสนุนการผลิต ปริมาณการผลิตสินค้าเกษตรในสาขาข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และมันสำปะหลังจะลดลง (จารึก สิงห์ปรีชา, 2554) ในขณะที่ความต้องการผลผลิตทางการเกษตรจะเพิ่มสูงขึ้นในอนาคตสำหรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ดังนั้น การปรับตัวของภาคเกษตรต่อการเปลี่ยนแปลงประชากรจึงสำคัญยิ่งสำหรับความมั่นคงด้านอาหาร

● **โครงสร้างตลาดแรงงานที่มีสัดส่วนแรงงานนอกระบบสูง นำไปสู่ความเสี่ยงการขาดหลักประกันทางสังคมเมื่อสูงอายุหรือไม่ได้ทำงาน** ประมาณร้อยละ 62 เป็นแรงงานนอกระบบและส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตรและภาคบริการ โดยที่แรงงานนอกระบบประมาณร้อยละ 70 มีการศึกษาระดับประถมและต่ำกว่า ในขณะที่เพียงประมาณร้อยละ 50 ของแรงงานในระบบ จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายขึ้นไป ซึ่งบ่งชี้ถึงความอ่อนไหวต่อความเสี่ยงต่อความมั่นคงทางอาชีพและรายได้ค่อนข้างมาก การประกันความเสี่ยงจึงเป็นการคุ้มครองทางสังคมที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับแรงงานกลุ่มดังกล่าว อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการสร้างหลักประกันทางสังคมทั้งในด้านสุขภาพและเกษียณอายุเพิ่มมากขึ้น โดยหลักประกันสุขภาพครอบคลุมประชากรกว่าร้อยละ 99 การขยายความครอบคลุมประกันสังคมเพื่อลดความเสี่ยงทั้งในวัยทำงานและหลังเกษียณ ทั้งกรณีมาตรา 40 ของกองทุนประกันสังคม กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ กองทุน RMF และ LTF เพื่อลดความเสี่ยงจากผลกระทบต่อการรายได้และอาชีพในยามวิกฤตและส่งเสริมให้คนมีเงินออมและรายได้หลังเกษียณเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม ยังขาดความครอบคลุมสำหรับแรงงานนอกระบบ ทั้งนี้ รูปแบบผลประโยชน์ทั้งหมดเมื่อเกษียณอายุครอบคลุมเพียงร้อยละ 38 ของประชากรวัยทำงานเท่านั้น นอกจากนี้ ยังมีปัญหาความเพียงพอต่อการดำรงชีพพื้นฐานซึ่งรายได้หลังเกษียณอายุควรอยู่ที่ร้อยละ 50-60 ของเงินเดือนเดือนสุดท้าย ขณะที่ผู้ประกันตนจะได้รับเงินบำนาญประมาณร้อยละ 38 ของเงินเดือนเดือนสุดท้ายเท่านั้น (สศช., 2555)

รายได้และรายจ่ายต่อหัว ณ ราคาปัจจุบัน และราคาปี 2545

อัตราการออมเฉลี่ย (%)

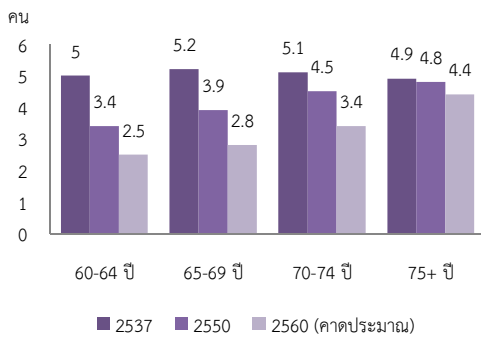

ที่มา : การสำรวจภาวะเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือน อ่างจากนิพนธ์ พัวพงศกร

● **การออมเพื่อวัยสูงอายุยังเป็นปัญหาโดยเฉพาะในครัวเรือนยากจน** ครัวเรือนมีแนวโน้มมีรายได้มากกว่ารายจ่ายเพิ่มขึ้นทำให้การออมภาคครัวเรือนมีแนวโน้มดีขึ้น ครัวเรือนที่ไม่มีเงินออมมีจำนวนลดลงจากร้อยละ 48 ในปี 2531 ลดเหลือเพียงร้อยละ 25 หรือประมาณ 5 ล้านครัวเรือนในปี 2552 ขณะเดียวกันครัวเรือนโดยเฉลี่ยมีเงินออมเพิ่มขึ้น 10-12 เท่าตัว เนื่องจากรายได้เพิ่มขึ้นมากกว่ารายจ่าย อย่างไรก็ตาม เมื่อจำแนกตามกลุ่มรายได้ 5 กลุ่ม กลุ่มที่จนที่สุดมีรายจ่ายมากกว่ารายรับ ทำให้ไม่สามารถออมเงินได้ นอกจากนี้ จากผลสำรวจการออมเพื่อวัยเกษียณของประชาชน หากให้ออม 100 บาทและรัฐจ่ายสมทบ 50 บาทต่อเดือนเพื่อรับบำนาญจำนวน 700 บาทต่อเดือน มีประชาชนร้อยละ 80 ต้องการออมแต่มีเพียงร้อยละ 50 เท่านั้นที่มั่นใจว่าจะสามารถออมได้ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2553) ซึ่งให้เห็นว่าประชาชนมีความต้องการออมแต่ยังมีข้อจำกัด ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความสามารถในการดำรงชีพเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ

จำนวนบุตรเฉลี่ยที่มีชีวิต จำแนกตามอายุ ปี 2537-2560

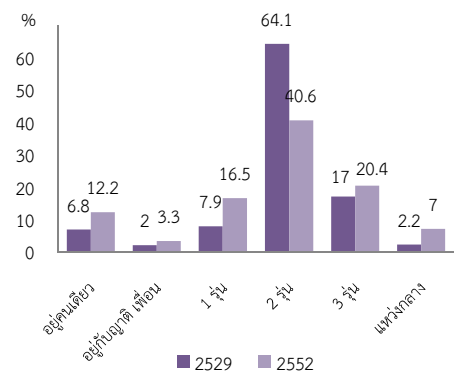
ที่มา : การสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย, อ้างจาก UNFPA

● **ครัวเรือนที่มีขนาดเล็กลง การมีบุตรลดลง และการขาดการเตรียมตัวของแรงงานที่กำลังจะเป็นผู้สูงอายุ** เสี่ยงต่อการเป็นภาระของครอบครัวและภาระทางการคลังมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงขนาดและโครงสร้างของครัวเรือนจะทำให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพิงครอบครัวได้น้อยลง โดยที่ขนาดครัวเรือนลดลงจากเดิมเฉลี่ย 4.3 คน ในปี 2529 เป็น 3.3 คน ในปี 2552 ทำให้จำนวนสมาชิกที่ให้การเกื้อหนุนลดลงในอนาคต ทั้งนี้ ประชากรอายุ 60 ปี ขึ้นไปมีจำนวนบุตรเฉลี่ยที่มีชีวิตลดลงมาก ขณะที่ร้อยละ 7-8 ของผู้มีอายุ 50-59 ปี ในปี 2550 เป็นผู้ที่ไม่มีบุตร และจำนวนคนโสดที่เพิ่มขึ้นจะทำให้แนวโน้มผู้สูงอายุที่มีบุตรลดลง นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงลักษณะครัวเรือน โดยครัวเรือนที่อยู่คนเดียว

ครัวเรือน 1 รุ่น และครัวเรือนแห่งกลาง¹³ มีจำนวนเพิ่มขึ้นมาก โดยครัวเรือนอยู่คนเดียวมีสัดส่วนเพิ่มจากร้อยละ 6.8 ในปี 2529 เป็นร้อยละ 12.2 ในปี 2552 ครัวเรือน 1 รุ่น มีสัดส่วนเพิ่มจากร้อยละ 7.9 เป็นร้อยละ 16.5 และครัวเรือนแห่งกลาง (Skip generation) เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 2.2 เป็นร้อยละ 7 การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้ผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียวหรือครัวเรือนที่มีแต่ผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นจาก 2.6 แสนครัวเรือนหรือร้อยละ 2 ของครัวเรือนทั้งประเทศในปี 2529 เป็นกว่า 1 ล้านครัวเรือน หรือร้อยละ 6 ในปี 2552 ลักษณะดังกล่าวทำให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพิงครอบครัวได้น้อยลง

ขณะเดียวกันผู้สูงอายุมีความต้องการและมีค่าใช้จ่ายด้านสวัสดิการที่เพิ่มขึ้นจากการเจ็บป่วยเรื้อรังที่เพิ่มขึ้นและทำให้ต้องอยู่ในภาวะพึ่งพิง (ต้องมีผู้ดูแล) เนื่องจากอายุของประชากรที่ยืนยาวขึ้น ในขณะที่สถานสงเคราะห์คนชรายังไม่เพียงพอ และการลาออก/เกษียณอายุทำงานก่อนเพื่อดูแลพ่อแม่อาจกลายเป็นปัญหาในการดำรงชีวิต ทำให้ธุรกิจผู้ดูแลผู้สูงอายุเริ่มมีมากขึ้น ในขณะที่ความต้องการสวัสดิการต่างๆ เหล่านี้ในอนาคตมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ทำให้ภาครัฐต้องเพิ่มการใช้จ่ายงบประมาณด้านสวัสดิการมากขึ้นซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อภาระภาษีที่วัยแรงงานต้องจ่ายเพิ่มขึ้นในอนาคต รวมถึงกระทบต่อการจัดสรรงบประมาณให้กับรายจ่ายหมวดอื่นๆ เช่น การศึกษา การวิจัย ฯลฯ อันจะมีผลต่อการยกระดับศักยภาพทุนมนุษย์และคุณภาพของประชากรในระยะยาว

สัดส่วนครัวเรือนแต่ละประเภทเปรียบเทียบระหว่างปี 2529 กับ 2552

ที่มา : การสำรวจภาวะเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือน อ้างจากนิพนธ์ พัวพงศกร

● การขาดการเตรียมตัวของแรงงานที่กำลังจะเป็นผู้สูงอายุ การ

จะเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ มีความสุข และไม่เปราะบางของลูกหลานขึ้นอยู่กับความพร้อมตัวก่อนเกษียณใน 4 ประการ คือ ด้านเงินออม การวางแผนอาชีพ/กิจกรรมหลังเกษียณ การออกกำลังกายเพื่อเตรียมสุขภาพ และการพึ่งตนเองด้านที่อยู่อาศัย ผลการวิจัยของวิมลพันธุ์ มุสิกพันธ์ (2555) ระบุว่า ครอบครัวไทยร้อยละ 6.4 แทบไม่มีการวางแผนเรื่องเงินออมเลย ครอบครัวร้อยละ 23.3 ไม่มีการวางแผนเรื่องอาชีพ/กิจกรรมหลังเกษียณ ร้อยละ 15.9 ไม่มีการออกกำลังกายเพื่อเตรียมสุขภาพ และอีกร้อยละ 14.4 ยังไม่ได้เตรียมการด้านที่อยู่อาศัยเลย สถานการณ์ดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตลอดจนภาระการดูแลของครอบครัวและสังคมในอนาคต

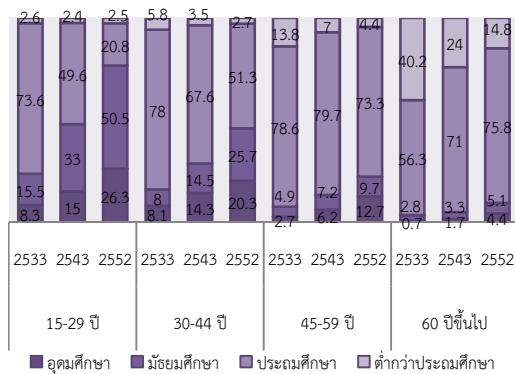
2) เด็กและแรงงานอายุน้อย (ประชากรรุ่นหลังเกิดล้าน) ที่จะเข้าสู่วัยแรงงาน

● **เด็กยังมีปัญหาด้านสติปัญญา ภาวะโภชนาการเกินและการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นเสี่ยงต่อคุณภาพแรงงานในอนาคต** ประชากรวัยเด็กยังมีปัญหาทั้งด้านพัฒนาการสมวัยที่ลดลงจากร้อยละ 72 เหลือเพียงร้อยละ 67 ในวัยเด็กเล็ก เด็กวัยเรียนมีระดับเชาวน์มีค่าเฉลี่ยลดลงจาก 91 เป็น 88 ในช่วงปี 2540-2552 และมีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาโดยเฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ 50 รวมทั้งมี

¹³ นิพนธ์ พัวพงศกร ได้แบ่งครัวเรือน 6 ประเภทและนิยามดังนี้ 1) ครัวเรือนอยู่คนเดียว 2) ครัวเรือนอยู่กับเพื่อนหรือญาติ 3) ครัวเรือน 1 รุ่น หมายถึง ครัวเรือนที่มีสามารยอาศัยด้วยกันหรือครัวเรือนที่มีสามารยอาศัย และคนนอกหรือญาติ/เพื่อนอยู่ด้วยกัน 4) ครัวเรือน 2 รุ่น หมายถึง ครัวเรือนที่มีพ่อแม่ ลูก อยู่ด้วยกันและคนนอก/ญาติ/เพื่อนอยู่ด้วยกัน หรือ พ่อ ลูก และคนนอก/ญาติ/เพื่อน อยู่ด้วยกัน หรือ แม่ ลูก และคนนอก/ญาติ/เพื่อน อยู่ด้วยกัน 5) ครัวเรือน 3 รุ่น หมายถึง ครัวเรือนที่มี พ่อ แม่ ลูก หลาน อยู่ด้วยกัน หรือ พ่อ แม่ ลูก หลาน และคนนอกอยู่ด้วยกัน หรือ พ่อ ลูก หลาน และคนนอกอยู่ด้วยกัน หรือ แม่ ลูก หลาน และคนนอกอยู่ด้วยกัน 6) ครัวเรือนแห่งกลาง หมายถึง ครัวเรือนที่มี ปู่ ย่า ตา ยาย หลาน อยู่ด้วยกัน หรือ ปู่ ย่า ตา ยาย หลาน และคนนอกอยู่ด้วยกัน หรือ ทวด ปู่ ย่า ตา ยาย หลาน หรือคนนอกอยู่ด้วยกัน

ความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความคิดสร้างสรรค์ค่อนข้างต่ำ ปัญหาภาวะโภชนาการเกินจากพฤติกรรมบริโภคที่ไม่เหมาะสม โดยในปี 2549 เด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี มีภาวะโภชนาการเกินถึงร้อยละ 10.6 และคาดว่าในอีก 10 ปีข้างหน้า 1 ใน 5 ของเด็กปฐมวัยจะเป็นโรคอ้วน และมีพฤติกรรมเสี่ยงทำให้เกิดปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นเพิ่มสูงขึ้นส่งผลต่อการเลี้ยงดูเด็กซึ่งล้วนมีความเสี่ยงที่จะกลายเป็นภาระทางประชากรในระยะยาวได้

สัดส่วนประชากรจำแนกตามการศึกษาและกลุ่มอายุ ปี 2533-2552

ที่มา : รายงานภาวะเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือน อ้างจาก สวริย์ บุญญามานนท์, 2554

แนวทางและข้อเสนอแนะ

ผลจากการเปลี่ยนแปลงประชากรโดยเฉพาะในอีก 10 ปีข้างหน้าที่ประชากรรุ่นเกิดล้านจะเริ่มก้าวเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ ส่งผลให้จำนวนวัยแรงงานลดลง จำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว กระทบต่อภาระวัยแรงงานและการพัฒนาประเทศ อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น แต่ประเทศยังสามารถได้รับประโยชน์จากผู้สูงอายุเหล่านี้ได้ หากประชากรรู้จักสะสมทุนซึ่งได้แก่การออมในวัยแรงงาน จึงควรมีการพัฒนาเด็กและเยาวชนควบคู่กับแรงงานในขณะนี้ให้มีศักยภาพสูงเพื่อเพิ่มรายได้และเงินออม การเตรียมตัวด้านสุขภาพและกิจกรรมหลังเกษียณเพื่อให้ก้าวสู่การเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ ป้องกันการเป็นภาระทางประชากรที่อาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตในอนาคต เพื่อให้สามารถพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมของประเทศได้อย่างต่อเนื่อง สมดุลและมีประสิทธิภาพ โดยมีแนวทางดังนี้

1) **การกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศในอนาคต** ควรใช้โครงสร้างประชากรเป็นตัวกำหนดการพัฒนาประเทศที่ให้ความสำคัญกับการจ้างงานโดยเพิ่มการจ้างงานในระบบและลดการจ้างงานนอกระบบลง ซึ่งจะมีผลต่อการเพิ่มผลิตภาพและการคุ้มครองแรงงาน เปิดโอกาสสำหรับการจ้างงานสตรีและผู้สูงอายุมากขึ้นเพื่อสร้างรายได้และดึงศักยภาพมาสนับสนุนการพัฒนาประเทศ ควบคู่กับพัฒนาระบบคุ้มครองทางสังคมเพื่อสร้างความมั่นคงและพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงานและคนยากจน โดยส่งเสริมอาชีพ การออม และสร้างหลักประกันรายได้หลังเกษียณแก่วัยแรงงานให้ครอบคลุมเพียงพอ ตลอดจนการส่งเสริมการลงทุนที่เหมาะสมเพื่อสร้างผลตอบแทนจากการระดมเงินออมภายในประเทศ

2) **การยกระดับการศึกษาและผลิตภาพแรงงาน** การวางแผนกำลังคน ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาแรงงานให้มีทักษะฝีมือสูง การผลักดันกรอบคุณวุฒิวิชาชีพให้เป็นที่ยอมรับและแพร่หลายทั้งฝ่ายนายจ้างและลูกจ้าง และส่งเสริมการจ้างงานให้มีความมั่นคง มีความก้าวหน้าในอาชีพเป็นการเพิ่มหลักประกันทางเศรษฐกิจให้กับวัยแรงงาน

3) **การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพประชากรด้านสุขภาพในทุกกลุ่มวัย** โดยให้ความสำคัญกับการส่งเสริมและคุ้มครองด้านอนามัยเจริญพันธุ์อย่างเหมาะสมในทุกช่วงวัยประชากร เพื่อให้ประชากรที่เกิดมามีคุณภาพพร้อมที่จะพัฒนาได้อย่างเต็มศักยภาพในอนาคต รวมทั้งส่งเสริมสถาบันครอบครัวและชุมชนในการดูแลให้ความรู้และเป็นที่พึ่งพิงของสมาชิกในครอบครัวและสังคม